

УДК 746.4:391(477)

Олена ЖИДКИХ, Олена ТРИГУБ

ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ ТЕМАТИКИ ПРИ СТВОРЕННІ СУЧАСНИХ ТЕКСТИЛЬНИХ ОДЯГОВИХ ПРИКРАС

Досліджуються особливості трактування української етнічної тематики при створенні сучасних текстильних одягових прикрас. Розглянуто поняття авторської художньої прикраси. Проведено аналіз застосування українських народних мотивів у творчості сучасних дизайнерів та брендів аксесуарів. Охарактеризовані варіанти їх інтерпретацій. Наведені приклади впровадження української автентики в авторських текстильних одягових прикрасах.

Ключові слова: текстильні одягові прикраси, українська етнічна тематика, аксесуари, автентичні джерела, інтерпретація.

© О. ЖИДКИХ, О. ТРИГУБ, 2018

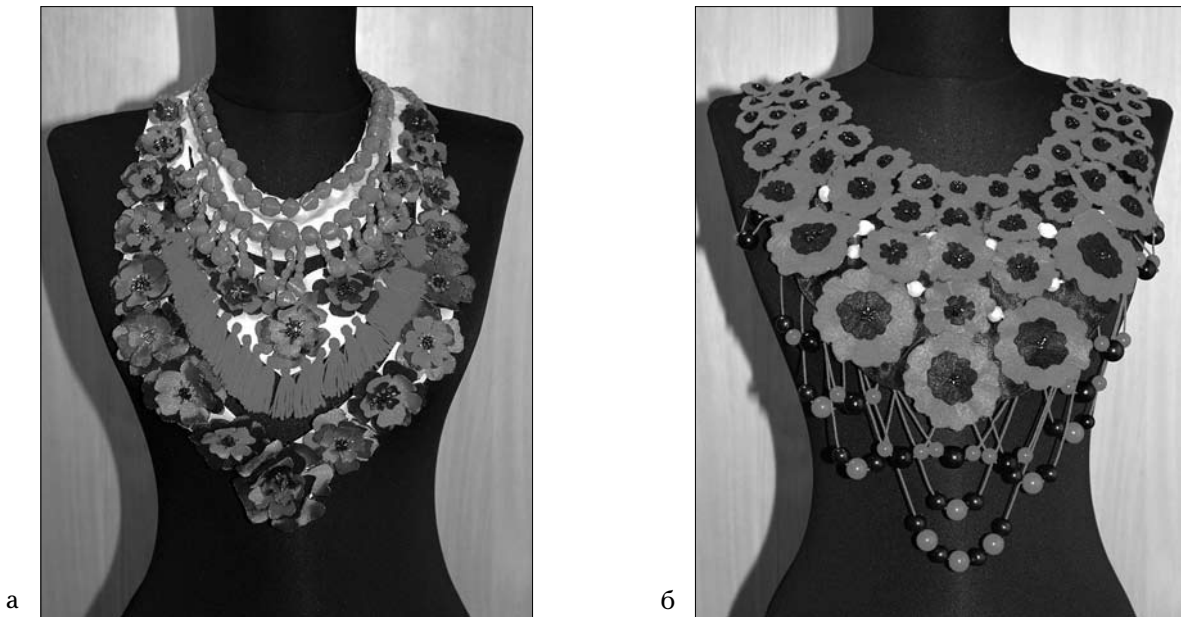
Сьогодні в умовах світової глобалізації важливим є збереження як особистої індивідуальності, так і національної. Звернення до української етнічної тематики в сучасному мистецтві прикрас — один із способів вираження національної ідентичності. Наявність в сучасному модному образі етноконцептуального аксесуару як акценту або нюансу надає такому ансамблевому рішенням унікальної самобутності. Як наслідок, спостерігаються тенденції розвитку етнонапряму у вітчизняному дизайні одягу та аксесуарів, що детермінує українського виробника у світовому модному просторі.

Питанням теорії художнього проектування костюма та аксесуарів присвячені роботи Г.М. Гусейнова [3], Ф.М. Пармона [7]. Вивченням комплексів українського народного строю та прикрас займалися, зокрема, науковці: М.С. Білан [1], Г.Г. Стельмащук [1; 8], Т.О. Ніколаєва [6], Г.В. Врочинська [2]. Етнічний напрям у вітчизняному дизайні одягу висвітлений у науковій праці М.В. Костельної [4]. Мистецькі тенденції авторських прикрас в Україні досліджені М.Я. Кравченко [5].

Авторські прикраси як складова сучасного дизайну одягу та окреме мистецьке явище заслуговують подальшого дослідження. Особливо текстильні аксесуари, адже текстиль не потребує спеціального обладнання, інструментів і коштовних матеріалів, на відміну від виробів ювелірної справи, що надає багатьом майстрам можливість долучитись до створення таких прикрас. Авторська текстильна прикраса — оригінальна та недорога альтернатива ювелірній прикрасі.

Окрім цього, етнічний напрям висвітлювався переважно в межах досліджень вітчизняного дизайну одягу, щодо аксесуарів, формується необхідність окремого вивчення цього аспекту. Творчість сучасних дизайнерів та художників, що створюють текстильні одягові прикраси за фольклорною тематикою та тенденції трактування ними українських автентичних джерел потребують нових розвідок та аналізу, безперервного оновлення списку персоналій, оскільки в цьому напрямку постійно з'являються нові імена.

Мета нашої статті полягає у дослідженні особливостей трактування української етніки в процесі створення сучасної авторської текстильної одягової прикраси, аналізі використання цієї тематики в аксесуарах сучасних дизайнерів і брендів, наведенні прикладів її практичного впровадження у творчих проектах студентів-дизайнерів одягу та аксесуарів Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв».

Іл. 1. Трактування української етнічної тематики в авторських текстильних нагрудних прикрасах (автори: студенти кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ» В. Грачова, А. Романова; керівники проєктів: О.Б. Жидких, О.Л. Тригуб): а — нагрудна прикраса «Родовід», 2016 р.; б — нагрудна прикраса «Родючість», 2017 р.

Одягова прикраса є одним із найважливіших елементів вбрання, що організовує ансамблеве рішення костюма, надає йому декоративної виразності та композиційної завершеності. Авторська художня прикраса є вираженням особистості свого власника, що не залежить від його економічного і соціального стану. Це, як правило, індивідуальний витвір мистецтва, результат персональної творчості художника. Авторська художня прикраса в етнічній тематиці — синтез унікального бачення митця та прадавнього народного світовідчуття.

В традиційному українському строї одягові прикраси виконували естетичну, обрядову, оберегову, інформаційну функції та несли символічне навантаження. Як влучно зазначає Г.Г. Стельмащук, кожна функція є історично змінною та рухливою категорією, що залежна від загального розвитку етносу. На різних історичних етапах змінювалось домінування різних функцій [8, с. 9]. В наш час одяговій прикрасі властиві переважно естетична та інформаційна функції. В сучасній прикрасі відбувається інтеграція традицій, соціально-культурних процесів, концептуального змісту. Прикраса в етнічному стилі встановлює зв'язок із національною традицією та сучасною модою, оскільки надає актуальним сьогодні формам та фасонам одягу художньої образності, в якій тонко відчувається автентика.

Широкі можливості для творчих ідей, художньо-композиційних та конструктивно-технологічних рі-

шень відкриваються при створенні авторської текстильної прикраси.

Як зазначає М.Я. Кравченко, на початку ХХІ століття стає помітною тенденція до розширення діапазону прикрас в Україні. Серед митців-професіоналів, що працюють в текстильних техніках вона виділяє О. Теліженко, О. Гудзик, О. Тимцян-Какаразу, Л. Малікову [5, с. 15]. О. Теліженко створює прикраси до власних колекцій одягу в фольклорному стилі з вовни, ваяної в намистини та розписаної акриловими фарбами. О. Гудзик також звертається до етнічної тематики, працює із фетром при виготовленні шийних прикрас та брошок. О. Тимцян-Какараза створює шкіряні нашійні прикраси, браслети, сережки. Л. Малікова в своїх еко- та етнопошуках комбінує вовну, пластик, папір.

Дизайн-студія SVITLO, започаткована Світланою Кубрак та Наталією Шевчук, спеціалізується на виготовленні одягу та аксесуарів за мотивами традиційного українського костюма. Серед створених ними прикрас велика кількість вінкоподібних оброчів, що нагадують дівочі звіти вінки, а також текстильних шийних та нагрудних прикрас — інтерпретація автентичного українського намиста. В їхніх роботах поєднані вишивка, китиці (кутаси), плетені, в'язані нитки, шнури, тасьми, разки намиста [12].

Засновниця етнобренду «Зерно» Христина Патиц — ще одна прихильниця українського намиста

а

б

Іл. 2. Трактування української етнічної тематики в авторських обручах-вінках (автори: студенти кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ» О. Бондаренко, А. Нікоровська; керівники проєктів: О.Б. Жидких, О.Л. Тригуб): а — обруч-вінок серії «Квітчаймося», 2018 р.; б — обруч-вінок серії «Квітчаймося», 2018 р.

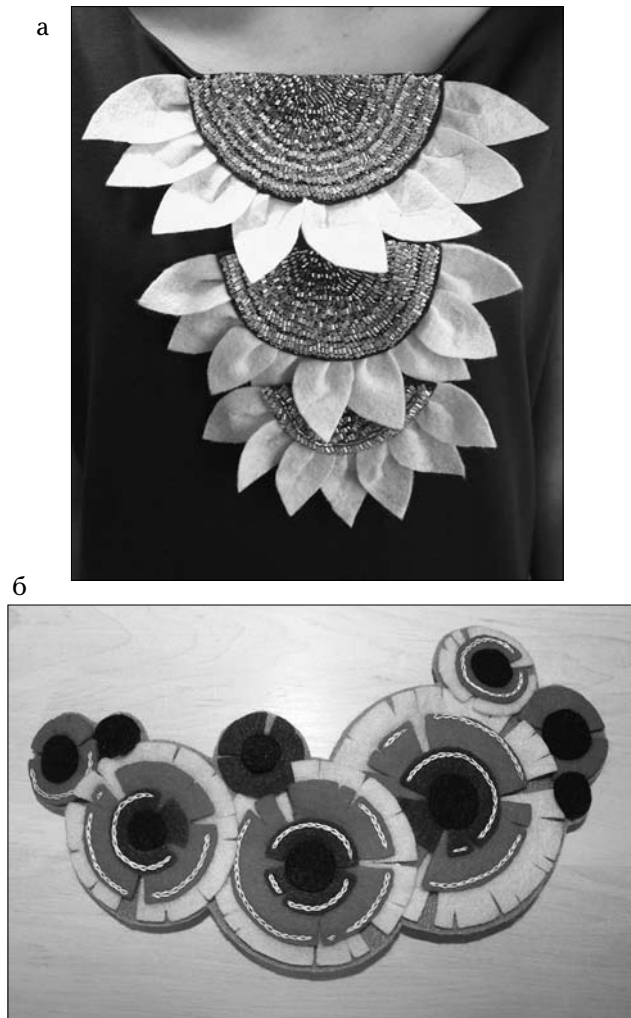
а

б

Іл. 3. Трактування української етнічної тематики в авторських обручах-вінках (автори: студенти кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ» Н. Дербілова, Л. Шаповалова; керівники проєктів: О.Б. Жидких, О.Л. Тригуб): а — обруч-вінок серії «Чарівна галявина», 2015 р.; б — обруч-вінок серії «Чарівна галявина», 2015 р.

[11]. Вона комбінує текстиль і корали. Дизайнерка «ПриКрасної майстерні Маковії» Ольга Троян також звертається у своїх текстильних вінкоподібних головних уборах до історико-національної спадщини-
ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 4 (142), 2018

Іл. 4. Трактування української етнічної тематики в авторських текстильних брошках (автори: студенти кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ» Ю. Тяка, А. Кольц; керівники проєктів: О.Б. Жидких, О.Л. Тригуб): а — брошка «Соняшник», 2017 р.; б — брошка «Маки», 2017 р.

ни українського народного одягу [9]. Бренд «Наші речі» створює прикраси та аксесуари із декоруванням українською вишивкою хрестиком [10].

Художньо-образні інтерпретації українських автентичних джерел були впроваджені і в авторських текстильних прикрасах студентів кафедри дизайну спеціалізації «Дизайн одягу та аксесуарів» ВП «МФ КНУКіМ». На прикладах цих робіт розглянемо варіації переосмислення українського «традиційного» в умовах сьогодення.

Традиційними шийними та нагрудними прикрасами в українському національному костюмі були комплекси, що склалися з багатьох компонентів, гармонійно пов'язаних між собою: разків червоного коралу, вовняних шнурів із китицями, намист із монет, медалевидних монет-дукачів, намист із плодів кло-

кочки, шипшини, гороху, горіхів ліщини та інших [6, с. 106—108; 2, с. 28, 64]. Ці складові мали локальні риси щодо властивостей матеріалів, техніки виготовлення окремих елементів, характеру їх поєднання.

В сучасній інтерпретації подібна прикраса представлена в текстильній композиції «Родовід» (Іл. 1 а). В ній поєднані стилізовані та трансформовані елементи українських народних шийних і нагрудних прикрас. Монети перетворилися в червоні квіти-розетки, які виконані з сучасних тканин в техніці гільйошування. Центральна велика квітка нагадує *дукач*, який займав центральне композиційне місце в усьому комплексі нагрудних прикрас. В композиції є і майже незмінні китиці з ниток, і дуже схожі на корали та плоди клокички намистини, що виконані в авторській техніці. Червона колірна гамма, розташування композиції рядами та по всій груді, що є характерним для урочистих комплексів, посилює національний колорит текстильної прикраси.

Текстильна композиція з фетру «Родючість» у меншій мірі нагадує автентичні нагрудні прикраси, але в ній теж відчувається традиційність завдяки червоному та чорному кольорам, ритмічному розташуванню елементів композиції (стилізовані квіти маку, які за формою подібні до монет намиста) та місцем розташування — по всій груді (Іл. 1 б).

Особливе місце серед складових жіночого українського народного костюма, що мали його прикрашати, займали вінки, звиті з квітів. Звичай прикрашати голову квітами (*квітчатися*) був дуже поширений. Залежно від призначення звитий вінок міг бути більш або менш нарядним і складним за конструкцією, а також робився з різних сортів живих або штучних квітів [6, с. 99].

В наш час вінок на голову є не тільки одним із символів України, але й неймовірно стильним сучасним аксесуаром, що прикрашає і доповнює образ сучасної жінки. Сьогодні автори прикрас знаходять прийоми стилізації та трансформації традиційних дівочих і жіночих головних уборів при створенні своїх текстильних декоративних композицій.

Серед представлених варіантів авторських робіт — обруч-вінок, виконаний з використанням сучасних текстильних матеріалів та матеріалів оздоблення: бісеру, намистин (Іл. 2 а). В ньому збереглася загальна форма та форма складових автентичного звитого вінка, але змінилась колірна гамма і технологія виконання. Тут навіть є впізнавані деякі традицій-

ні для плетіння вінків рослини: волошка, любисток, барвінок, яблуневий та вишневий цвіт, різнотрав'я.

В іншому, червоному обручі-вінку, теж є ознаки автентичного українського звитого вінка, але вже меншою мірою. Червоний колір квітів і намистин нагадують нам маковий цвіт та грона калини — найпопулярніші символи України (Іл. 2 б).

Сьогодні актуальними є прикраси, в яких відбувається радикальна трансформація джерела натхнення засобами художньої стилістики — народний примітивізм (так зване «наївне мистецтво»), де спрощується навколишній світ, зображувально-виражальна мова відрізняється безпосередністю, автор ніби прагне побачити світ дитячими очима, радісно і просто. Приклад такої трансформації представлений в авторському віночку з фетру (Іл. 3 а). В цьому обручі-віночку є стилізовані квіти, ягоди, листя. Доповнює образ браслет. В стилізовані у народному примітивізмі прикраси можна вводити навіть зовсім не притаманні автентичним джерелам образи (Іл. 3 б). Сучасні прикраси вже позбуваються того особливого символізму, який несли традиційні українські звиті вінки, але не втрачають своєї краси і актуальності.

Така прикраса, як брошка, не є традиційною для українського народного одягу. Але сьогодні це може бути художній виріб, в якому автор, переосмислюючи джерела натхнення, створює певний узагальнений образ, що базується на біоформах української природи і включає елементи різних видів українського декоративно-прикладного мистецтва. Саме біоформи української природи знайшли відображення в авторській брошці «Соняшник» (Іл. 4 а). Квітка соняшника дуже впізнана в цій роботі. Ці дивовижні життєрадісні квіти давно стали одним із символів української землі, хоч насправді є гостями з далеких материків. Тепер вони вкривають полями українську землю. В роботі автор передає емоційне враження від безкрайніх полів та блакитного неба, яке відображається в квітці. Текстильна композиція виконана з фетру та декорована бісером.

Ще одна, не менш символічна квітка для українців, — мак представлена в дизайнерській текстильній композиції з фетру «Маки» (Іл. 4 б). Це брошка, в якій автор через естетичне перетворення за допомогою творчої стилізації та трансформації передає художній образ квітки та відтворює символи: безмежності зоряного світу, сонця, світанкової зорі, сну і смерті, плодючості, безневинно пролитої крові.

а

б

Іл. 5. Трактування української етнічної тематики в авторських текстильних знімних аксесуарах (автори: студенти кафедри дизайну ВП «МФ КНУКіМ» М. Голюк, А. Гілко; керівники проєктів: О.Б. Жидких, О.Л. Тригуб): а — краватка «Дивозвір», 2009 р.; б — манишка «Цибулька», 2014 р.

Чоловіча краватка — аксесуар, який не характерний для українського народного костюма. Але серед етнопроектів сучасних дизайнерів він посідає одне з перших місць. В цьому виробі етнічні варіації можуть коливатися від української автентичної вишивки до різноманітних культурологічних інтерпретацій. Так, в розробленій дизайнерській краватці «Дивозвір» у техніці печворк автор передає казкові фантастичні образи творчості М. Примаченко (Іл. 5 а).

Сучасні автори текстильних композицій створюють різноманітні оригінальні знімні аксесуари, які прикрашають костюми етнонапрямом. Манишка — популярний аксесуар в сучасній моді, який додає практичності, функціональності одягу. У декоративному вирішенні він прикрашається різноманітними матеріалами та техніками. Манишка з коміром «Цибулька» виконана з білої атласної тканини і декорована в техніці аплікація стилізованими елементами петриківського розпису: квітами, пуп'янками, бутонами, цибульками, листочками (Іл. 5 б). Елементи аплікації оброблені технікою гільйонування. Такий аксесуар є універсальним і може доповнювати декілька костюмів у фольклорному стилі.

Отже, внаслідок дослідження було проведено аналіз особливостей трактування української етнічної тематики при створенні сучасних текстильних одягових прикрас. Розглянуто тенденції використання українських народних мотивів у творчості сучасних дизайнерів, брендів одягу та аксесуарів. Художньо-образні інтерпретації українських автентичних джерел були впроваджені в авторських текстильних прикрасах студентів-дизайнерів одягу та аксесуарів ВП «МФ КНУКіМ». На прикладах цих робіт проаналізовані варіації переосмислення українського «традиційного» в умовах сьогодення.

1. Білан М.С. Український стрій / М.С. Білан, Г.Г. Стельмащук. — Львів : Априорі, 2011. — 316 с.
2. Врочинська Г. Українські народні жіночі прикраси XIX — початку XX століть : у 2-х ч. / Г. Врочинська. — Київ : Родовід, 2015. — Ч. 1. — 108 с. : іл.
3. Композиция костюма: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г.М. Гусейнов, В.В. Ермилова, Д.Ю. Ермилова и др. — Москва : Академия, 2004. — 432 с. — (2-е изд., стер.).
4. Костельна М.В. Творчість дизайнерів українських будинків моделей середини XX — початку XXI ст.: етнічний напрям : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.07 «дизайн» / М.В. Костельна ; Київський національний університет культури і мистецтв. — Київ, 2016. — 20 с.
5. Кравченко М.Я. Мистецтво прикрас в Україні останньої третини XX — початку XXI століття: європейський контекст, художні особливості, персоналії : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.06 «декоративне і прикладне мистецтво» / М.Я. Кравченко ; Львівська національна академія мистецтв. — Львів, 2017. — 19 с.
6. Николаева Т.О. Історія українського костюма / Т.О. Ніколаєва. — Київ : Либідь, 1996. — 176 с. : іл.

7. Пармон Ф.М. Композиция костюма. Одежда, обувь, аксессуары: учебник для вузов / Ф.М. Пармон. — Москва : Легпромбытиздат, 1997. — 318 с. : ил.
8. Стельмащук Г. Г. Українські народні головні убори / Г.Г. Стельмащук. — Львів : Априорі, 2013. — 276 с. : іл.
9. Кришталева О. Прикрасна майстерня Маковія [Електронний ресурс] / О. Кришталева // Korali.info: [сайт]. — Режим доступу: <http://korali.info/rukotvori/prikrasna-maisternya-makoviya.html>. — Назва з екрану. — Дата публікації: 16.01.2018. — Дата перегляду: 21.03.2018.
10. Нані Речі: [сайт]. — Режим доступу: <http://www.nashirechi.com.ua>. — Назва з екрану. — Дата перегляду: 21.03.2018.
11. Фіалко Д. Крутіше за Chanel. 12 вражаючих українських етнобрендів [Електронний ресурс] / Д. Фіалко // Espresso.TV : [сайт]. — Режим доступу: <https://espresso.tv/article/2016/11/27/etno>. — Назва з екрану. — Дата публікації: 01.11.2017. — Дата перегляду: 21.03.2018.
12. Ukrainian Fashion Week: [сайт]. — Режим доступу: <http://fashionweek.ua>. — Назва з екрану. — Дата перегляду: 21.03.2018.

Olena Zhydkykh, Olena Tryhub

PECULIARITIES OF INTERPRETATION OF UKRAINIAN ETHNIC THEME IN THE CREATION OF MODERN TEXTILE DECORATIONS FOR CLOTHING

The article deals with the features of the interpretation of Ukrainian ethnic themes in the creation of modern textile clothing. The concept of author's art decoration is considered. The analysis of the use of Ukrainian folk motifs in the works of modern designers and accessories brands has been carried out. Variants of their interpretations were described. Examples of the implementation of Ukrainian authentication in author's textile clothing decorations are given.

Keywords: textile clothing decorations, Ukrainian ethnic themes, accessories, authentic sources, interpretation.

Olena Zhidkykh, Olena Tryhub

ОСОБЕННОСТИ ТРАКТОВКИ УКРАИНСКОЙ ЭТНИЧЕСКОЙ ТЕМАТИКИ ПРИ СОЗДАНИИ СОВРЕМЕННЫХ ТЕКСТИЛЬНЫХ УКРАШЕНИЙ ОДЕЖДЫ

Исследуются особенности трактовки украинской этнической тематики при создании современных текстильных украшений одежды. Рассмотрено понятие авторского художественного украшения. Проведен анализ применения украинских народных мотивов в творчестве современных дизайнеров и брендов аксессуаров. Охарактеризованы варианты их интерпретаций. Приведены примеры внедрения украинской аутентичности в авторских текстильных украшениях одежды.

Ключевые слова: текстильные украшения одежды, украинская этническая тематика, аксессуары, аутентичные источники, интерпретация.